

УДК 930.2:94(477)“90/12”

Ю.М. Нікольченко

УКРАЇНСЬКЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПЕРІОДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ЗА ЛІТОПИСНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Досліджується українське документування періоду Київської Русі за літописними джерелами на прикладі Іпатієвського літописного зводу. Здійснена класифікація давньоруських документів за видами і визначена їхня інформаційна складова.

Ключові слова: українське документування, документи Київської Русі, документознавство, класифікація, інформаційна складова документа, Іпатієвський літописний звід, княжа грамота, договір, «хресна грамота», «речі», пергамент, «берестяна грамота».

Українське документування періоду Київської Русі бере свій початок з кінця IX ст., коли на території Східної Європи (від Балтійського до Чорного морів і Волги) у східних слов'ян остаточно сформувався політичний устрій, який можна кваліфікувати як ранньофеодальну монархію, що базувалася на інститутах князя, князівської влади і народного віча, ефективній законодавчо-судовій системі, розвиненому князівському адміністративному апараті, нормах сільського і міського співжиття, унікальній ролі православної церкви в суспільстві.

Київській Русі присвячена величезна вітчизняна та зарубіжна наукова література, основним джерелом якої залишаються літописи. Їм належить особливе місце серед пам'яток давньоруської історії і культури, тому їхнє історіографічне опрацювання та публікація тривають уже понад два сторіччя. До літописів входили різні за жанром тексти: повні та уривки ділових документів, самостійні оригінальні твори і фрагменти перекладів, біблійні легенди, філософсько-етичні роздуми тощо [6, с. 5].

За визначенням академіка П.П. Толочка «Літописи Київської Русі становлять собою одне з найпримітніших історико-культурних явищ середньовіччя. На відміну від хронік більшості країн Європи, які складені на латині, вони написані рідною мовою, якщо й не цілком ідентичною розмовній народній, то дуже близькою до неї. Цим зумовлена надзвичайна популярність літописного жанру на Русі» [16, с. 3].

Починаючи від російських академічних вчених у XVIII ст. і Михайла Максимовича у першій половині XIX ст., вітчизняні та зарубіжні історики-медієвісти і літературознавці визнають літописи пам'ятками історико-літературними, жанрами історичної белетристики [2, с. 11-12].

Традиція літописання склалася у Києві в X ст., але згодом поширилась практично на всі землі Русі. На ранньофеодальному етапі історії Київської держави літописання велося переважно у Києві та Новгороді; у добу феодальної роздробленості, в XII-XIII ст., кожна удільна столиця Русі мала своїх літописців; у Південно-Західній Русі центрами літописання були Київ, Чернігів, Переяслав, Володимир-Волинський, Галич, Холм [3]. Їхні автори – ігумени і ченці монастирів, представники князівської адміністрації і навіть князі [17, с. 9].

Поступово окремі хронікальні записи, повісті, сказання, повчання, об'єднувались у літописні зводи – своєрідні історичні хрестоматії. Вони мали різних авторів, не однаковий стиль викладу і характер інформації, але завжди несли на собі відбиток особливостей упорядників. Фундаментом літописання Київської Русі є Іпатієвський літописний звід, до якого ввійшли літописні твори X-XIII ст.

Іпатієвський літописний звід – літописне зведення, відоме приблизно з 1425 р.,

отримав назву за місцем знахідки його найдавнішого списку у Іпатієвському монастиреві поблизу Костроми в Росії. Події у ньому розпочинаються з біблійної міфології щодо «сотворіння світу» і закінчуються 1292 р., розгортаючись, переважно, на східнослов'янських і давньоруських землях.

Як зазначав український дослідник зводу Л.Є. Махновець «Книга ця – першоджерело відомостей про тисячі й тисячі подій, історій, людей. В ній усе важливе. Тому так пильно вивчали і вивчають її ось уже ціле тисячоліття, з пієтетом вслухаючись у кожне слово, довго роздумуючи над кожною літерою. Про неї написано безліч праць. І ще безліч буде написано. Вона невичерпна, бо невичерпне життя, про яке вона розповідає.» [6, с. III].

Іпатієвський звід складається з трьох частин: «Повісті временних літ», Київського літопису, Галицько-Волинського літопису. Події, викладені у них, географічно і хронологічно відповідають територіальним межам та історичним періодам існування південно-західних земель руської держави. Але помилково вважати, що літописи склалися виключно їхніми очевидцями або сучасниками. Повідомлення записувались і переписувались в різний історичний період, що призводило до суттєвих змін у текстах, а, іноді, до свідомого перекручення фактів.

Особливості змісту «Повісті временних літ» дозволили дослідникам пам'ятки (Шахматову О.О., Ліхачову Д.С., Толочку П.П., Махновцю Л.Є.) зробити висновок, що її автор використав інформацію з невідомого нашим сучасникам так званого Начального зводу 90-х рр. XI ст. На думку П.П. і О.П. Толочків «Саме начальний звід, як гадають, і був головним джерелом для Нестора під час написання ним «Повісті временних літ». У свою чергу, начальний звід ґрунтувався на кількох давніших літописах – новгородського походження (50-ті XI рр. ст.) і так званому Найдавнішому київському зводі (30-ті рр. XI ст.)» [17, с. 16].

У такому випадку «Користування літописами пов'язано зі складними джерелознавчими проблемами, коли важливо не просто встановити походження тієї чи іншої інформації, але також врахувати, як концептуально вона пов'язана з новим контекстом куди вніс її черговий давній книжник» [17, с. 16].

Разом з тим, літописні зводи є практично єдиним і невичерпним джерелом з історії українського діловодства і документування періоду Київської Русі. Ця проблема вже тривалий час виступає об'єктом наукових пошуків викладачів і студентів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» Маріупольського державного університету, результатом яких є спеціальні публікації у наукових виданнях, курсові, бакалаврські та дипломні дослідження [7; 8; 9; 13; 14].

Спираючись на досягнення вітчизняного документознавства пропонуємо здійснити аналіз документів Київської Русі, що знайшли своє відображення в Іпатієвському літописному зводі, за допомогою оригінальної інформаційної методики, в основі якої лежить неформалізований та формалізований методи дослідження. При цьому неформалізований метод наукового пошуку є комплексним і містить елементи традиційних методів аналізу – статистичного та лексикологічного, а також контекстних методів: інформаційного та проблемно-мотиваційного.

У сучасному українському документознавстві існує декілька визначень понять «класифікація» і «типологізація», «вид» і «тип» документів. У своєму підручнику «Документознавство» Н.М. Кушнарєнко визначає класифікацію документів «...системою їх супідрядності, що використовується як засіб встановлення зв'язків між класами документів, а також для орієнтування в їх різноманітті» [5, с. 37].

Ряд авторів розглядають ці поняття як синоніми, інші – як протилежні поняття, треті – переносять закони і правила класифікації на типологізацію, що викликає певну плутанину, а звідси – широкий спектр пропозицій щодо організації класифікаційних видів документів.

Сутність класифікації і типологізації документів складається з диференціації об'єктів вивчення за певними ознаками. Класифікація припускає суворий поділ документів за чотирма основними законами логіки: єдність основи, пропорційність членів розподілу, їхнє взаємовиключення, безперервність розподілу. Найважливіший з перерахованих – закон єдності основи розподілу вимагає, щоб весь обсяг поняття «документ» був розділений за однією з ознак. Оскільки у документа таких ознак багато, обсяг поняття повинен поділитися щоразу на новій основі. Таким чином, класифікація являє собою диференціацію документів за найбільш суттєвою ознакою. Ця сукупність документів групується у вид [1, с. 190].

Типологізація є окремим аспектом класифікації документів. Вона пов'язана з групуванням документів на основі їхньої подібності деякої узагальненої моделі, названої типом. Це загальні, істотні риси визначеної групи документів. Складність типологізації полягає у визначенні необхідного і достатнього набору найбільш характерних їхніх ознак [20, с. 40]. Як зазначає Г.М. Швецова-Водка, типологія – це «наука про типи», точніше – це розділ наукового знання, який визначає типи, види та інші типологічні підрозділи, які не стосуються семантики документа [19, с. 44].

З метою проведення якісної класифікації документів Київської Русі, що знайшли своє відображення на сторінках Іпатієвського зводу, доцільно, на нашу думку, поділити їх за суттю. За цією ознакою найбільшого поширення набули закони та управлінські документи.

Уже в X ст. князівське законодавство не тільки регулювало сторони державного і громадського життя, а й виступало нормою юриспруденції. А зведення загальноприйнятих законів у єдиний правовий кодекс країни, «Руську правду», відбулося з ініціативи новгородського (майбутнього великого київського) князя Ярослава Володимировича ще у 1015 р. Цим документом впорядковувалась вся правова система давньоруської держави: закони, суд і права. Сьогодні відомо 106 списків «Руської правди», поділених на три редакції: Коротку, Просторову та Скорочену. Пізніше нащадки Ярослава Мудрого, враховуючи вимоги часу, додавали до неї, або змінювали окремі юридичні норми. Доповнений збірник отримував нову назву, наприклад: «Правда Ярославичів».

Управлінськими документами були також княжі грамоти: устави і уроки, які зафіксували внутрішні державні норми і правове регулювання взаємовідносин між представниками династії, боярської верхівки та іншими соціальними верствами населення Русі; розподіл і перерозподіл земель між князівствами, князівські дарунки земель васалам за службу і монастирям; заповіти князів; кількість і якість данини і податків тощо.

На Русі існував і такий вид документів як жалувані грамоти. Відома жалувана грамота Мстислава Володимировича Юрійському монастиреві у Новгороді 1130 р. Текст складений кирилицею на пергаменті золотом, уставним письмом. Грамота традиційно скріплена вислою печаткою.

Управлінський вид давньоруських документів складали також хресні грамоти. За текстом вони приймалися до обов'язкового виконання сторонами, що їх уклали, через особисту клятву цілуванням хреста. Прикладом є хресна грамота, прийнята на з'їзді князів (снемі) у Любечі у жовтні 1097 р. [6, с. 146].

Класичними міжнародними документами Київської Русі були її договори з іншими країнами. Вони засвідчують високий професіоналізм давньоруської дипломатії. Прикладом слугують договори, укладені Руссю з Візантією 907, 911, 944 та 971 років. На мініатюрах XI-XIII ст. руські послы часто зображувались зі звітками грамот у руках [12, с. 177].

Оригінальним міжнародним документом на Русі були «речі», або послання князів. Як правило – це документи дипломатичного характеру. Вони нерідко представлені у літописах повністю. Разом з тим, академік Б.О. Рибаків вважав, що літописці у «речах» наводили переказ текстів писаних грамот з відповідними особистими коментарями й інтерпретаціями [12, с. 165].

Звичай спілкуватися «речами», а не грамотами був досить міцним і сягав ще дописемного періоду руської історії. Серед аргументів, які мають підтвердити оригінальність давньоруських грамот, особливо важливим є спостереження за їхньою мовою. Давньоруська літературна мова мала широку сферу функціонування. На думку В.Ю.Франчук, вона була мовою державною, адже нею велося діловодство у великокнязівській канцелярії та у канцеляриях удільних князів і князів на волостях; нею, як правило, писалися всі види документів: грамоти, заповіти, велося князівське офіційне та приватне листування тощо [21, с. 109]. На користь цього також свідчать літописні тексти, у яких переказується зміст грамот князів до своїх союзників і супротивників

Документи економічного призначення Київської Русі представлені у Іпатієвському літописному зводі згадками про велику кількість «купчих», «дарчих», «духівних (заповітових)» грамот, що складала протягом двох століть різні верстви її населення. На жаль, жодного оригінального тексту документів зазначеного виду у зводі немає. Дослідники вимушені задовольнятися переказами їхнього змісту літописцями, як і у випадку з «речами».

У «Повісті временних літ», Київському і Галицько-Волинському літописах є тексти, у яких вміщена інформація щодо здійснення різних внутрішніх прямих торговельних операцій, або через поручительство посередників, закріплене відповідним документом-розпискою – берестяною грамотою.

Берестяні грамоти засвідчували і побутове документування в Київській Русі у вигляді особистого листування та різноманітних нотаток. Прикладом слугує текст на знайдений у Новгороді берестяній грамоті: «...я послал тебе бересту».

Відомо, що документ – це єдність двох складових: матеріальної та інформаційної. Матеріальну складову визначає речовина, з якої він складається, конструкція та інші компоненти. Характеристику документа за особливостями знакових систем запису інформації відносять до характеристики інформаційної складової документа.

Давньоруські документи XII-XIII ст. виконані кирилицею – типом письма, що одержав назву устав. Устав характеризується чітким каліграфічним накресленням літер. Кожна з них виписувалась окремо, ставилась майже перпендикулярно до рядка і мала форми, близькі до геометричних. Проміжків між словами здебільшого не було, скорочення вживались рідко [11, с. 3]. Уставні літери різні за розміром, частіше великі. Висота літер давнього уставу і середня їхня ширина однакові; в уставі пізнішого часу літери значно вужчі і стоять досить близько одна до одної [11, с. 5].

Основні ознаки класифікації за інформаційною складовою – зміст документа; ступінь узагальнення інформації; тип знаків, використаних для запису інформації і призначених для сприйняття інформації людиною; канал сприйняття знаків, використаних для запису змісту; ступінь поширеності інформації; спосіб запису інформації; фізична складова або матеріальний носій інформації тощо. За характером знакових засобів давньоруські документи є текстовими. У текстовому документі знаком є літера природної мови. Тому давньоруські документи часто називають вербальними або словесними.

Більшість документів Русі (за Н.М. Кушнарєнко) – двомірні, що мають розмір (формат) та обсяг (кількість сторінок). Запис інформації на цьому носії представляє собою два виміри: літери і цифри [5, с. 45], або (за Г.М. Швецовою-Водкою) – лінійні, чи одномірні, текст у яких зроблений у лінію. Рядки розміщуються на аркушах послідовно один за одним [19, с. 76]. За призначенням для сприйняття вони є такими, що сприймаються людиною. За каналом сприйняття – візуальні, призначені для читання. За способом документування – рукописні. За рівнем узагальнення, виявлені у літописах документи є первинними, тобто містять інформацію з викладом (описом) подій та прийнятих рішень.

За матеріальним носієм давньоруські документи можна віднести до паперових, писаних на пергаменті і папері завширшки близько 3,5 вершків (15-17 см). Довжина

документа могла бути різною за рахунок підклеювання до низу наступних аркушів [10, с. 78]. Берестяні грамоти виконані на березовій корі, яка використовувалась на Русі як доступний і дешевий матеріал для листування і спеціальних записів, як правило, міського, сільського, ремісничого і дрібного торговельного люду. За результатами багаторічних розкопок пам'яток Північно-Західній Русі, у т.ч. на Ладозі та у Новгороді, вважалося, що берестяні грамоти збереглися до нашого часу лише у вологому ґрунті. Проте аналогічні знахідки відомі з сучасних розкопок давньоруських пам'яток і на території України [18, с. 310].

За матеріальною конструкцією документи були листовими у вигляді одного або кількох аркушів будь-якого формату без їхнього скріплення. У зводі знаходимо також відомості про існування кодексових документів, виконаних у вигляді блоку-кодексу, тобто скріплених між собою по одному краю аркушів – сторінок.

Важливе значення для вивчення українського документування періоду Київської Русі має класифікація документів за обставинами їх існування у зовнішньому середовищі (хронотопі), тобто у часі і просторі. Сюди відноситься регулярність його виходу у світ, місце і час появи.

За регулярністю виходу у світ документи, що знайшли відображення у «Повісті временних літ», Київському і Галицько-Волинському літописах є неперіодичними, тобто виходили у світ одноразово і не мали продовження.

За часом появи документа у зовнішньому середовищі розрізняють оригінал і копію. Припускаємо, що окремі літописці мали змогу працювати у князівських канцеляріях і бібліотеках з оригіналами документів, проте на сторінках літописів прослідкувати це практично неможливо. На нашу думку, літописець міг робити копію з оригіналу та реквізитів документів, але часто-густо, як зазначалося вище, здійснював їхній переказ.

Визначальною є і класифікація давньоруських документів за місцем походження і домінуючої території розповсюдження та їх поділ (за Н.М. Кушнарєнко) на місцеві, регіональні, загальнодержавні, закордонні.

У зводі присутні всі види документів з останньої класифікації. Місцевими документами можна вважати внутрішнє листування та грамоти удільного князівства і князівства на волості. Регіональними документами були угоди між князями, у т.ч. щодо поділу територій. Національні документи – це грамоти, які регулювали питання життєдіяльності всієї держави і, в першу чергу, з військової справи, права, монетарної і фіскальної систем, церкви. До закордонних або іноземних документів відносяться міжнародні договори Русі.

За внутрішньою структурою літописи, що зберігають інформацію з різних видів документів, можна умовно віднести до полідокумента. А текст самих документів (договорів, грамот) можна розглядати як монодокумент, що складається з одного завершеного повідомлення [19, с. 78]. Безумовно, документи, наведені або згадані у літописах, не можуть бути первинними повідомленнями. На думку С.Г. Кулєшова, це «вторинна – так звана інформаційна література» [4, с. 56].

За характером аудиторії, на яку були розраховані документи на Русі, їх визнають опублікованими (мали офіційну реєстрацію і призначалися широкому загалу) та неопублікованими (не мали офіційної реєстрації і призначалися конкретно визначеному адресату).

За ступенем достовірності у літописах знайшли своє місце, або були переказані як автентичні, так і фальшиві документи. Проте розрізнити їх дуже важко. Літописці у жодному випадку не повідомили нам джерело надходження того чи іншого документа і не висловили своїх сумнівів у їхній юридичній оригінальності.

Документ, як продукт державної системи в Русі (IX-перша пол. XIV ст.) завжди виконував важливу функцію певної гарантії виконання обов'язків між суб'єктами. Наприклад

у договорі з Візантією, укладеному князем Ігорем у 945 р. є такий запис: «Ми ж договір сей виклали на двох хартіях (грамотах-Ю.Н.), і одна хартія є у цесарства нашого і на ній єсть хрест і імена наші написані, а на другій [імена свої написали] посли ваші і купці ваші. А відходячи з послом цесарства нашого, хай вони допроводять їх до великого князя руського Ігоря і до людей його, і ті, приймаючи хартію [нашу, хай] додержувати вірність [тому], про що ми домовились і написали на хартії сій, на якій суть імена наші.

Ми ж, [руси], скільки нас охрестилося, клялися [своєю] церквою святого Іллі в соборній церкві [цесароградській Софії] і притягальним чесним хрестом, і хартією сею додержувати ж усього, що є написано на ній, і не переступати з того нічого; а якщо переступить це [хто-небудь] із країни нашої, чи князь, чи інший хто, чи охрещений, чи нехрещений, – хай не має від бога помочі, і хай буде він рабом у сей вік і в будучий, і хай заколений буде своїм оружжям [6, с. 29].

Іпатський літописний звід містить надзвичайно цінну інформацію щодо місця зберігання управлінських документів у Київській Русі. У «Повісті временних літ» є повідомлення про зібрання княжих грамот у бібліотеці Софійського собору (після 1037 р.). Існують припущення, що саме тут зберігалися документи періоду від Олега (882-912) до Святослава (964-972) [15]. За повідомленнями Київського і Галицько-Волинського літописів сховищами документів також були Києво-Печерський (після 1050 р.), Видубицький (після 1077 р.) і Почаївський монастирі (після 1240 р.).

Спираючись на вище зазначене констатуємо, що літописи зафіксували унікальну інформацію про всі важливі аспекти політичного, економічного, міжнародного і культурного життя давньоруської держави на всіх етапах її розвитку. Доказом цього є публікація на їхніх сторінках або посилання на ті, чи документи, які, за своїми класифікаційними ознаками склали фундамент щодо розвитку українського документування.

Список використаної літератури

1. Бездрабко В. Основні принципи класифікації документної інформації в архівній галузі / В. Бездрабко // Проблеми історії та археології: зб. доп. міжнар. наук. конф. до 100-річчя археолог. з'їзду в м. Харкові, 25-26 жовт. 2002 р. / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна [та ін.]. – Харків, 2003. – С. 169-190.
2. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (Українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI-XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище) / М. Корпанюк. – К.: «Смолоскип», 2005. – 904с.
3. Котляр М.Ф. Княжий двір Південної Русі X-XIII ст. / М.Ф. Котляр, В.М. Ричка – К.: Наукова думка, 2008. – 357с.
4. Кулешов С. Г. Документознавство. Історія. Теоретичні основи / С.Г. Кулешов. – К., УДНДІАС; ДАКККіМ, 2000. – 161 с.
5. Кушнарєнко Н. Н. Документоведение / Н. Н. Кушнарєнко. – К.: Знання, 2006. – 459 с.
6. Літопис Руський / Пер. з давньорус. Л.Є. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 591с.
7. Нікольченко Ю.М. Давньоруська документна традиція за літописними джерелами / Ю.М. Нікольченко // Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів Маріупольського державного університету (04 лютого 2011 року) – Маріуполь, 2011. – С.127-128.
8. Нікольченко Ю.М. Документна традиція Київської Русі X-XIII століть за Іпатським літописним зводом / Ю.М. Нікольченко, О.В. Ставніча // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: наук. зап. Рівненського державного гуманітарного університету. У 2-х т. – Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2010. Т.2. – С. 27-31.
9. Нікольченко Ю.М. Інформаційна складова давньоруської документної традиції / Ю.М. Нікольченко // Актуальні проблеми науки та освіти: збірник матеріалів XV

- підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ 01 лютого 2013 року, м. Маріуполь. – Маріуполь: МДУ, 2013. – С. 374-375.
10. Різник М.Г. Письмо і шрифт./ М.Г. Різник – К.: «Вища школа», 1978. – 149 с.
  11. Ричка В.М. За літописним рядком./ В.М. Ричка – К.: «Радянська школа», 1991. – 206 с.
  12. Рыбаков Б.А. Древняя Русь. Сказания, былины, летописи. / Б.А. Рыбаков — М.: Академия наук СССР, 1963. – 358 с.
  13. Ставніча О.В. Інформаційна складова документної традиції Київської Русі X-XI ст. на прикладі «Повісті временних літ»/ О.В. Ставніча // Матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції «Проблеми формування інформаційної культури особистості» (28 жовтня 2009р) – Маріуполь: МДГУ, 2009. – С. 79-80.
  14. Ставніча О.В. Літописи як джерела давньоруської документної традиції / О.В. Ставніча // Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Українська державність: історія і сучасність» – Маріуполь: МДГУ, 2008. – С.152-153.
  15. Старцева М.С. Виникнення писемності. Поява документа [Електронний ресурс] / М.С. Старцева. – Режим доступу: ua-referat.com.
  16. Толочко П.П. Літописи Київської Русі / П.П. Толочко – К.: Київська Академія Євробізнесу, 1994. – 125с.
  17. Толочко О.П. Київська Русь / О.П. Толочко, П.П. Толочко – К.: Альтернатива, 1998. – 352с.
  18. Толочко П.П. Київська Русь / П.П. Толочко – К.: Абрис, 1996. – 359с.
  19. Швецова-Водка Г. М. Документознавство: Навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. — К.: Знання, 2007. — 398 с.
  20. Швецова-Водка Г.Н. Документоведческие термины / Г.Н. Швецова-Водка // Документ в системе социальных коммуникаций: сб. материалов III Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием. – Томск: Томск. гос. ун-т, 2008. – С.40-42.
  21. Франчук В. Ю. Киевская летопись: Состав и источники в лингвистическом освещении / В.Ю. Франчук. — К.: Наукова думка, 1986 – 180с.
- Стаття надійшла до редакції 18.10.2013

Y.M Nikolchenko.

UKRAINIAN DOCUMENTING THE PERIOD OF KIEVAN RUS BY ANNALISTIC SOURCES

The tradition of the chronicle was formed in Kiev in the X century, but subsequently has spread to virtually all the land of Russia. Later Chronicles United in the vaults. The Іpatskiv Chronicle code is known from 1425, It consists of three parts: the «Tale of bygone years», the Kiev Chronicle, the Galicia-Volyn Chronicle. The events presented in them, geographically and chronologically correspond to the territorial boundaries and historical periods of existence of the South-Western lands of the Russian state.

Documentation analysis greatest distribution in the Movement acquired managerial documents: princely ratification: statutes and lessons that recorded the internal government regulations and legal regulation of the relations between the representatives of the dynasty, the boyar-tops and other social layers of the population of Russia, distribution and redistribution of land between the principalities of princely gifts of land vassals for service and monasteries, wills princes, the quantity and quality of tribute and taxes, etc.

Documents of economic destination Rus presented in the Іpatskiv Chronicle arch mention of the large quantity of «title deeds», «state», «in his will» letters, made up of two centuries of different layers of population.

Local documents can be considered internal correspondence and ratification of an

independent Principality and the Principality at the parish. Regional documents were agreements between the princes, including regarding the division of territories. National documents of ratification, which regulated the functioning of the state and, first of all, with military Affairs, law, monetary and fiscal systems of the Church. Foreign or foreign documents are international treaties of Russia.

The Īpatskiv Chronicle code in documents recorded unique information about all important aspects of the political, economic, international and cultural life of the old Russian state at all stages of its development.

Key words: *Ukrainian documentation, documents of Kievan Rus, documentation, classification, the information component of the document, the Īpatskiv Chronicle, the Princes deed, contract, «the religious Charter», «things», parchment, «berestâna Charter».*

УДК 008 : 24:34:39:94 (477)

В.О. Радзівський

БАЗОВА СУБКУЛЬТУРА: ДО ЕКСПЛІКАЦІЇ ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМ КЛАСИФІКАЦІЇ

У роботі досліджені важливі питання теорія та історія субкультур. Зокрема, описані проблеми, які пов'язані з розподілом, зокрема класифікацією, субкультур і дослідженням базових субкультур.

Ключові слова: *субкультура, базові субкультури, культура, класифікація, відчуження, культурологія.*

Актуальність. На початку ХХІ ст. доцільно константувати, що все більш важливе місце в системі культурології займає теорія та історія субкультур. Вивченням субкультур вітчизняні науковці займаються не одне десятиріччя, проте є різні визначення категоріальних параметрів і трактування сутності багатьох субкультур [порівн. 5, с. 10], але їх комплексні, системні, всебічні, об'єктивні та ґрунтовні дослідження у культурології проводяться лише з початку ХХІ ст. Окреме значення мають субкультури у соціології, юриспруденції, історії, філософії, мистецтвознавстві, а ширше – у глибоких наукових дискурсах.

Термінологія культурології, як і понятійно-категоріальний апарат багатьох інших наук, потребує вдосконалення та чіткіших дефініцій. Водночас, культурологія потребує не лише подальшого розвитку та вдосконалення тезауруса, але й узгодження проблем класифікації. Питання класифікації субкультур (вікові, професійні тощо), як і проблеми їх більш глибокого пізнання, має давнє походження. Значне захоплення субкультурами спостерігалось ще з 80-х рр. ХХ ст., але спочатку в СРСР були не класифікації, а їх схеми, що носили формальний, переважно описовий та заідеологізований характер. У незалежній Україні почався більш досконалий, об'єктивний та ґрунтовний процес вивчення субкультур, проте субкультурне поле України потребує подальших досліджень.

Мета статті – з'ясування сутності поняття «базова субкультура». Із мети статті випливає **завдання дослідження:** з'ясувати проблеми та основні принципи розподілу субкультур, що є важливим для культурної екзистенції сучасного українського суспільства. Дотичним до дослідження є й характеристика деяких субкультур і, особливо, осмислення позитивних та негативних можливостей окремих субкультур. Герменевтичне та логіко-семантичне вивчення праць провідних дослідників (Ю.Богуцького, Д.Виговського,